

TASPINAR

45

19. TEMMUZ 1936

12-8-7936

İÇİNDEKİLER.

Devrimler ve Anlayışlar.	* * *
Devlet Demiryollarının Onuncu Yıl Dönümü.	* * *
Ankara Birası.	Y. M. Âren.
Afyonlu Büyük Ozan.	E. Â. Gökpınar.
Deli Bekir.	A. R. Hıncal.
Firikya ve Anadolu'da Durumu.	A. Z. Ökmen.

ABONE :

Seneliği [120] kuruş. Abone için Halkevine baş vurmalıdır.

İmtiyaz sahibi : Ahmet Sami.

Neşriyat müdürü : Sami Akyol.

Basıldığı yer : Afyon - Doğan Basımevi.

OSMAN FERİT SAĞLAM'IN
TÜRK TARİH KURUMUNA
ARMAGANIDIR

Boğazlarda Türk Süngüsü..

21 - 7 - 936.

Çanakkale'de Dumlu'da yatan büyük ölüler ! Mezarlarınızda rahat uyuyunuz:

Kanınızla beslediğiniz boğazların suları ve toprakları çocuklarınızın süngülerinin parıltılarile aydınlanıyor.

Güneş 21 Temmuz sabahı Çanakkale ufuklarını aşınca orada boğazın üzerine kanatlarını geren Türk ordusunu en büyük hasretile kucakladı.

Ulusun göz bebeği olan bu kapıları, göz bebeği bahasına koruyan Büyük Atatürk şimdi onları kayıtsız, şartsız Türk süngüsüne kavuşturmuş bulunuyor.

Taşpınar, Atasına bu büyük zafer yüzünden içinden bungen tebrik ve saygılarını sunmakla bahtiyardır.

Afyon Halkevi Tarafından
Her ayın ondokuzunda çıkarılır.

İdare Yeri : Afyon Halkevi.

19 Temmuz 1936.

DEVRİMLER VE ANLAYIŞLAR

İnsaniyete çok pahalıya mal olan, bir çok dişidme ve boğuşmaların çok acı anıları daha silinmiyen, hele uluslar hayatında büyük değişiklikler yapan yakın tarih gözümüzün önünde.

Gerçi, insanlık duygularını bir tarafa bırakarak birbiri üzerine saldırışlar, sınırlar üzerinde ölererek ve öldürerek yapılan dişime ve boğuşmalar duralı onaltı yıl oluyor.

Bugün, onaltı yıl sonra sınırlarda çarpışmalar, didişmeler yoktur. Bugün çarpışma ve didişmeler şatafatlı, görkemli salonlarda yapılmaktadır. Hem de çok çetin ve sert bir tevide. Dün sınırlarda çarpışan kuvvetler, daha çok maddî kuvvetlerdi. Bugün salonlarda çarpışanlar manevî kuvvetler, düşüncüler ve anlayışlardır.

Bu çarpışma ve boğuşmayı duğuran sebepler, hiç şüphe yoktur ki, ihtiyaç ve isteklerinin günün gereklerine göre dinizlenmesini isteyenlerle bu ihtiyaç ve istekleri dünün gereklerine göre inançlamak isteyenlerin düşüncü ve anlayışları arasındaki, doldurulmasına imkân olmıyan, ayrılıklar ve uçurumlardır.

Eşsiz ve kapsamı evrensel olan devrimi ile doğan Devrim Türkiyesi, üstün ve kuvvetli bir düşüncün, doğru ve isabetli bir anlayışın verimidir.

Türk devrimi, dünün çürümüş ve kokmuş zihniyeti üzerine yapılmamıştır. Onun dayandığı temel yeni düşünüş, sağlam anlayıştır. Onun için Devrim Türkiyesinin isteği günün gereklerine uygun isteklerdir.

Yeni temel üzerine kurulan, üstün düşünüş ve anlayışlarla bir düziye üstünleşen Türk devrimi ve Devrim Türkiyesi hiç bir vakit savğadığı prensiplerden, dayandığı ana temellerden ve yapılmasını hayati bir zorağ gördüğü işlerden fedakârlık yapamaz.

DEVLET DEMİR YOLLARININ ONUNCU YIL DÖNÜMÜ.

1 / Haziran / 936 tarihinde teşekkülünün dokuzuncu yılını bitiren ve on yaşına basan "Devlet Demir Yolları İdaresi," nin bir çocukluk çağına sığdırdığı işlerin karşısında hayret ve taktir hissi duymamak mümkün değildir. Cümriyet Hükûmeti 1-Haziran-1927 tarihinben itibaren tatbik sahasına koyduğu 1042 numaralı kanunla (Anadolu - Bağdat Demiryolları Müdürü Umumiliğinin) yerine (Devlet Demiryolları Müdürü Umumiliğini) ikame ederek demiryol siyasetinde tam devletçiliğe başlamıştır :

Bütün - Posta ve Telgraf işlerinin bir şirket elinde bulundurulmasını ve bulundurulabileceğini tasavvur etmek nasıl mümkün değilse, devletin yollarını da kumpanyalara işletirmek o kadar mahzurlu, hatta tehlikeli bir şeydi.

Bir zamanlar posta işleri bizde, posta ve telgraf işleri bazı memleketlerde hususî teşebbüslerle yahutt husunî teşebbüsler müdahale ettirilerek görülmekte idi.

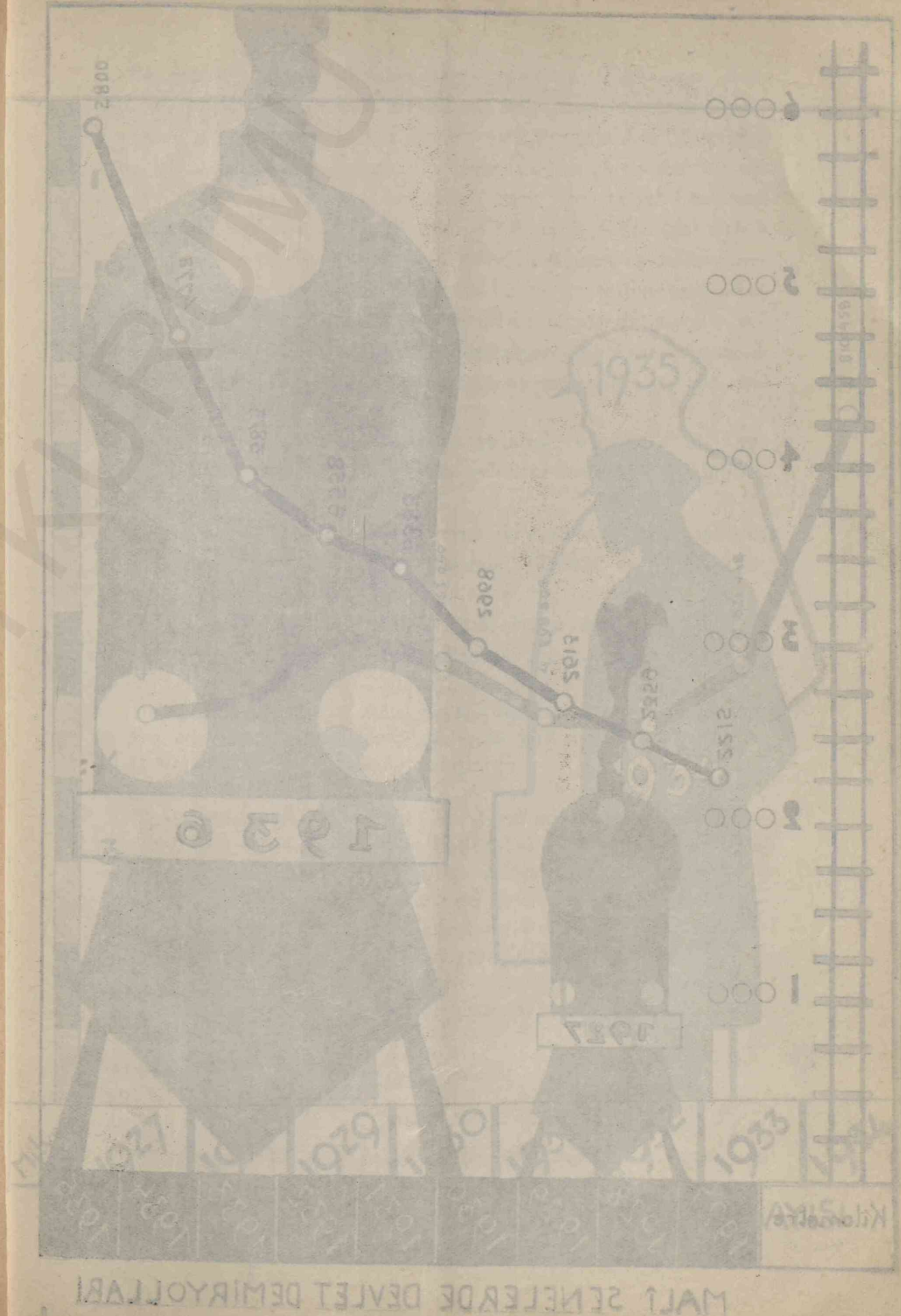
Demirlollar ise -İngilterede tamamen- Fransada kısmen kumpanyaların elinde bulundurulduğu halde Almanya ve Rusya bunları temamlile kendi hesaplarına yapmışlardır.

Bizde ise -büyük bir asrı ihtiva eden şimendüfer devrinde- saltanat idaresi yaptırabildiği -onda da memleketi istismar etmek isteyen ecnebi sermayesinin keyfine tabi olduğu- demiryollar kısa olduğu kadar yabancı ellerde bulunuyordu.

* *

Bu nokta üzerinde halâ daha şüpheleri olanlar varsa, geçen onüç yıllık bir tarihi inceliyerek anlasınlar ki artık buna imkân kalmamıştır. Devriminin, dayandığı temelin her gün daha sağlamlaşması, savgıdığı prensibin her gün daha kökleşmesi için, Devrim Türkiyesinin bu dayanış ve direnişi karşısında yapılacak biricik iş vardır, ayrı görüş ve anlayışların, Türk devriminin anlayışına, onun düşünüşüne göre akort edilmesi.

Başka türlü olmasını beklemek çok boş bir umuttur. Eğer varsa, bu umudu taşıyanlara acırız.

Bu demiryollar hususî maksatlarla yapılmış -Türkiyenin iktisadî inkişafını temin etmek değil, onu baltalamakta tereddüt göstermemiş ve yapanlar miskin bir idarenin her şeye rıza gösterişini zabunküşane surette suiistimal eylemişlerdir. Meselâ [Soma-Bandırma hattı] ki daha şuurlu olması icap eden meşrutiyet devrinin eseridir; bu hattın üzerinde Bandırma'dan içeri doğru (un) nakliyatı asgari bir tarifeye tabi iken içeriden limana un nakliyatında buğdaya nisbetle beş misli yüksek bir tarife tatbik edilmekte idi... Bunun sebebi -İstanbul değirmenlerini himayeden ziyade- ecnebi memleketlerden girecek (unu) memleket dahilinde uyanacak bir değirmencilik san'atine karşı korumak ve bu san'ati uyandırmamaktı....

Demiryollarının devlet idaresine geçmesi ve millî iktisat gayelerinin takip olunması ile husule gelen neticelerin büyüklüğünü rakamlar isbat etmektedir :

1927 senesinde demiryollar üzerindeki eşya nakliyatının miktarı ton olarak 918790 iken 1933 senesinde 1210650 ve 1934 senesinde 2093668 olmuştur

Bu rakamın karşısında bir taraftan iftihar duymamak, bir taraftan da ümit içine düşmemek mümkün olmaz....

* *

Yabancı demiryollar -zarurî seyahatlara kazançlarının esni muhafaza edecek ağır ücretler yükleterek- halka az seyahat etmesinde kendileri için kolaylık görmüşlerdir.

Böylemi olmalı idi ?

Geniş ülkemizin her tarafını her tarafındaki yurddaşlar gezmek, görmek, öğrenmek suretile kültür bakımından, ticaret bakımından, her türlü iktisadî bakımdan inkişaf hasıl olurdu !...

Kırk, epli senedenberi işliyen demiryolların üzerindeki şehirlerimizde, ihtiyaç ve zaruret hissedenlerin haricinde kalanların seyahat etmek arzularını tarifelerin yüksekliği kırmıştı :

Devlet demiryollarının tarifelerde yaptığı tadilat sayesinde yolcu adedi aşağıdaki nisbetlerde artmıştı ve bundan sonra daha ziyade artacaktır.

Sene	Taşınan Yolcunun	
1927	4,834,967	
1933	5,261,148	
1934	8,510,458	Aile, gidiş geliş tenzilâtlı biletler ve ticarî seyahat biletlerinde tenzilâtlı tarife tatbik olunmuştur.
1935	9,200,000	

(Arkası 167-168 inci sahifelerde)

ANKARA BİRASI.

Yusuf Mazhar Atan.

Türkiyenin -garp âlemile doğrudan doğru temasa geldikten sonra- dahilî senayii öldü.....

Destgâh ve kârhane şeklinde memleket ihtiyacına yetismekte yeter olan senayi müesseseleri garbin toplu sermayesinin ve makinelî mamulâtının altında ezildi...

O zaman, ziraate dönmek ameliyesinin vukuu beklenirdi... Fakat malî rejimin, siyasî rejimin. idarî sistemin fenalıkları bu "ziraate dönme,, ameliyesine mani olduğundan "zürraa dönme,, hadisesi vukua geldi:

Devlet çiftçiyi, şehirli çiftçiyi, san'atkâr çiftçiyi, hatta çiftçi çiftçiyi istismar etti. Uzun seneler meyvesi alınmak için dalı budayı kırılan bir ağaç haline konulan çifti ile beraber çiftlik te mahvedildi...

Çiftçi o hale geldi ki istihsalinden kendi geçinmek en zarurî kıldığı miktarı eline geçirmekten başka şey istemiyordu.

* *

Cümhuriyet Türkiyede çiftçiyi değil köylü, ziraat değil bir sürü bid'at bulmuştur... İlk gününden itibaren köylüden bir çiftçi yaratmak, Türkiye topraklarının kusmuğundan ibaret olan bitimsiz bir rençberlik yerine bu toprakların bol bol sakladıkları servetleri, feyizleri bereketlendirecek bir ziraat koymak için işe girişti... Rençberlere ne büyük örnek ve öğünçdür ki bu işte, gene Atatürk başa geçti... Ankara'ya gidenler Gazi Çiftliğini bilirler :

Ankara yurdumuzda toprağı zaif bir yer sanılırdı. Gazi çiftliğini görenlerin şüphesi kalmamalıdır ki en zaif dediğimiz topraktan yüksek bir hasılat alınabilmekte canlı bir ziraat ziraatle mamureler yaratılmaktadır.

Ziraatin canlandırılması, çiftçinin yükseltilmesidir...

Atatürk'ün çiftliğinde Türkiye ziraati canlanmıştır. Oradaki (konkire) işler, haller bir merkezden etrafa yapılan ziyalar gibi bütün yurdu kaplıyacak: Oroda çiftliğe ait her şey var edilmiştir. Orada var edici eller işlemiş ve işlemektedir.... Bu varlıklar üzerinde bir yenisi daha yükseldi :

Bira fabrikası....

Bira arpanın diyastase tahvilinden sonra ihtimar ettirilmiş bir hülasası, bir özüdür ki tam bir gıdadır.... Havi olduğu az miktardaki alkol de uzviyette nazım ve münebbih rolünü oynar..

Sert içkilerin sui istimalinden hekimlerle hakimlerin ettikleri şikâyet pek büyüktür....

Fakat bundan içtimaiyatcının şikâyeti daha büyüktür: içtimaiyatçı bilir ki mahrum sınıf hayatta bulamadığını serhoşlukta arar.... Çok içer; ve mukavemetsiz bünyesinde sert içki seciye zaifliği yapar ve yavaş yavaş güdülecek bir hale gelir.... Rusyada inkılap (Votka) fuçularını devirdiği zaman hekimin hakim şikâyetini değil, Rus kavminin istiklâlini düşünmüştü...

Prusya Kralı Büyük Fredirik -derin bir tenbellik içinde yüzen serhoşluktan ayılmak istemiyen Almanları- elmaşerabından biraya çevirerek.... Bu günkü gürbüz, çalışkan neslin temelini kurdu....

Amerika bunda devam edemedi.... Çünkü orada sınıf kuvvetleri ayrıdır ve ırk mülâhazası zaiftir.... Her asrın en yüksek medeniyetini temsil eden kavimlerde içkinin en çok kullanıldığını görüyoruz... İnsanlar, varlıklarının her devrinde içki içmişlerdir...

Afrika vahşilerinin bile darıdan yaptıkları bir içki kullandıkları malumdur.

Medenî hayatta içki bir zaruret ve medenî hisli insan için içki bir ihtiyaçtır.... Hal ve hakikat Böyledir !

Faka- sert içkilerin ihtiyatsızlık ve itiyat neticesinde ferdin sihhati ve milletin seciyesi üzerinde hasıl edeceği bozukluktan kaçınmak lâzımdır. Bir yüksek içtimai terbiye sahibi olan İngilizler, Almanlardan daha çok bira kullanmakta ve bununla beslenmekte, neşelenmekte ve yükselmektedirler.

Biz de temenni ederdik ki rakı yerine bira sel gibi aksın... Fakat memleketimizde bira imalî pek mahdud idi; halkın ihtiyacına yetmiyordu...

İşte Ankara birasını imal eden fabrika Rus inkılabının fuçukırdığı Votka ve büyük Fredirikin kullanmasını menettiği elmaşarabı gibi -bizde teammüm hududu gittikçe genişleyen rakı sellerini durduracak bir setin remzi gibi- Ankara'nın methalinde Gazi Çiftliğinde yükselmiştir. Bunda, ziraatten başlıyan ve arpaya kıymet veren bir hareketin yüksek gayeler ifade eden manası vardır...

Ankara birası sıhhidir ve çok nefisdir... Fakat sıhhiliği ve nefaseti kadar içtimai bir devadır da !...

Ben her kese ve gençliğe bunu tavsiye ederim.

AFYONLU BÜYÜK OZAN

ABDURRAHİM

- Hayat ve Eserleri -

11

Edip Âli Gökpınar.

Abdurrahim babası ve soy adı -küçüklüğü- Afyon'dan dışarıda
Abdurrahim va Akşemseddin - Afyon'a dönüşte Abdurrahim - ozanın aile
dirliği ve biricik kızı - vakfettiği kitapları, eserleri - kendinden
sonra gelenleri - hükümler...

Ozan her derin zekâlı gibi hılkatin karşısında hayranlık duyuyor ve işin sonu nereye varıyor; ölüm nedir?... Bu kördüğümü o da görüyor :

Sureta bir âkıl insan gibisin,
Gaflet uykusunda hayvan gibisin.
Fikridermisin ölenler halini;
Nicedir bilirmisin ehvalini ?
Zahir oldumu gidenlerden eser;
Hiç alabildinmi birinden haber ?
Hey ne mahfidir, ne müşküldür bu hâl !
Bunda aciz kaldı hayrandır rical !
Kim biri uyanmaz uyuyanların;
Biri gelmez gidene uyanların.
Her ne kerpiç kim binaler taşıdır,
Bil kim ol bir padişahın başıdır !

Ozan kendi kendine çok tatlı bir hasbihal yaparken, hitabe-lâyık olmıyanlara nefes tüketme ! Diyor :

Ey gönül çok söz tefekkür eyledin
Söyledin sırlar tezekkür eyledin.
Şefkatından halka kıldın nushı âm
Has halin de kelâm olsun tamam.
Görmedim sözde nazırın sahiri
Gam değil ta'n etse sana samiri.
Aç yedi beyzayı Musa gibi gel,
Zinde kıl mevtayı İsa gibi gel.
Sa'y kıl sarrafe arz et cevherin
Taki zayı olmıya gevherlerin.
Gevherin kadrin ne bilsün pal'ver
Şûlei nuri ne görsün körger.
Her işi ehline arz itmek gerek
Her metayı ehli bilür yikrek.

Sözlerin gûş etmesin bi haber,
Bağlama har boynuna dürrü güher !

Ozan şark âlim ve mürebbilerinin çoğundan ayrı ve bugünkü telakkilere daha yakınlaşarak nasihatını evveiâ kendin tut diyor ve [hocanın gittiği yere değil dediği yere git !] diyen çürük mefhumunu yırtıp atıyor : [32]

Pendin evvel sen tut ey Abdurrahim
Ta sözün ola müessir sen hakim.
Kendi pendinde kim olsa istivar
Gayri kimselere ide pendkâr.
Kim olursa kendi kavlinden melûl,
Gayrişahs etmez anın kavlin kabul !

Ozanda tasvir ve tahkiye kudreti de beğenilecek ve imrenilecek haldedir.

Bunlardan blrisi *Mansur*'un felsefesine ve hayatının sonlarına aittir: *Mansur* halk arasında daima -Enelhak- diye dolaşüyor. Bu hal ve hareketi çevresinde kayız ve nefret uyandırıyor. Bir gün yakalanıp hapse atılıyor. Orada 400 habsi kolaylıkla azat ediyor ! Kendi kaçmayı zül sayıyor. Fikrinde sebat ve ısrar ediyor. Bunun üzerine ehali onu öldürmek için taşla tutuyor. O taşlar hiçtir ! Aldırış etmiyor. Fakat şakirdi *Cüneyid*'in yanındakilerden korktuğu için, attığı bir gül *Mansur*'a derin bir ah ! Çektiriyor.

Ozan bu son vakayı sade ve cana yakın bir üslûbla ne güzel anlatıyor :

Cem'olup *Hallac*'ı halkı bişumar
Dare getirdiler ol dem harü zar.
Halk âlemler oluben kaygulu
Taş urun deyu kıldı gılu !
Aldı her şahs ana attı bir hacır.
Dediler şer'e mutiiz serbeser.
Var rivayet kim ol arada *Cüneyid*
Hem şeriat hem hakikat ana sayıd.

[32] Şarkın en büyük mürebbi şairi bile; solmıyan gülistanında Lokman'a bir gün edebî kimden öğrendin diye sordular. O da edebisizlerden!... Diye cevap verdiğini yazıyor. Ve :

Merd bayed ki gired inder gûş.
Ver nüvişte est pend ber divar ! Diyor.

Zahiren ister muafık olmağa
 Batınan hem yarı sadık olmağa.
 Aldı bir gül yaprağı attı anı
 Dedi ben taş ile vurmazam seni.
 Çünkü *Mensur*'e tokundu berkigül
 Ah! Kıldı derd ile ol . . . kul.
 Dedi şih ana ki ey kâmil vücud
 Sana taşlar urdu her gafil hasud.
 Sende ben nurı ilâhi görmüşem
 Anın için ter gül ile urmuşam.
 Bunca zahm urdu sana her fuzûl
 Şad ü hurrem can ile kıldın kabûl
 Noldu bir gülden bu resme kıldın ah!
 Sana ne hayif oldu kim, ne dir günah?
 Döndi *Mensur* ana ider ey aziz
 Bilmediniz mi bu sır aslını siz.
 Bana zahmi taş uran mahcub idi
 Her ne kim anlardın oldu hub idi.
 Sen bilürsün çün hakikat halimi
 Hakmıdır akvalimi ahvalimi.
 Sırrıma mahrem olan ger atsa gül
 Senki sahti haredir ol gül değül!
 Atılınca cünkü bir gül yar'den
 Yekdirir taşlar yağa ağyar'den!

İnsan sevdiğinden, dostundan incir çekirdeğile de incinmeye razı olmuyor!

Öbürü tasavvuftaki anlam ve amacı ne olursa olsun; zengin ve serseri bir aşkın divanelikleri... Bu adam hacca gitmeğe kalkıyor. Bir kafiye ile bağdada geliyor. Bağdadlı kayıkçılar onu oyalayıp, bağdadda bırakıyorlar... Sahilde bir saray. İçinde ki güzel ile sevişiyorlar. Kız bu zenginini parasını yiyip iyor.. Sonra sevgisini red ediyor, koğuyor ve oradan serseri âşık hicabla ayrılıyor. Bütün bunlar ne güzel tasvir ediliyor :

..... Gördi Bağdadi içi cuş eyledi
 Seyredip haccı feramuş eyledi.
 Her zaman her bir tarafta seyrededer
 Gönlü kanda kim diler anda gider.
 Gördü düşmüş her kişi teşvişine
 Her biri meşgul işli işine.
 Arif ü zahid işi zevkı namaz,
 Âşık uma'şuk işi nazu niyaz!

Kim temaşada kimi suhbetdedir,
 Kimi hicranda kimi vuslattadır.
 Çok acayibler ki günagün yörür
 Anları leylâ, özün mecnun görür.
 Dicleye geldi teferrüc ederek,
 Çok gemi gördü yanınca giderek.
 Bir gemici dedi dur tiz ey ciyan
 Gel gemiye gir bu yana ol revan.
 Gel gemiye gir bu dem Bağdadi gör!
Şad kenarında göründü bir saray,
 Görmedi gözi o resme dil küşay.
 Anda bir duhter oturmuş hemcü mah
 Zülf ü bal ü çeşmü ebrusı siyah
 Gördü düşdü canına bin nürü derd
 Bende oldu ana ol azad merd.
 Gamzesi okları geçdi canına
 Sinesi oldu siper peykanuna.
 Saçdı zülfü hali dame daneyi
 Sayd edüp bağladı ol divaneyi.
 Oldu Ferhad eşidup şirin sözün
 Anı Leylâ eyledi, Mecnun özün.
 Kalmadı gitti elinden ihtiyar
 Kıldı âşık husnüne ol gülizar.
 Sabrı gitti kıldı feryadü enin
 Pare pare eyledi hep donlerin.
 Başına toprak koyup kan ağladı
 Yakdı aşk odu yüreğin dağladı.
 Haç yolun sermayesin bezletti hep!
 Müflis ü biçare kaldı pür tâap.
 Kıldı ma'şukuna ahvalin beyan
 Dedi aşkından ver izim işte can.
 Duhter eder bana istersen visâl
 Yoluma harç eyle zer sarf eyle mal!
 Çünkü şem'i şahidü sohbet gerek
 Hasıl olmaz mal olmazsa ne şek.
 Bizer olandan güzel bizar olur!
 Olsa lâlü dürrü zer bazar olur!
 Çünkü bizerdir hacı oldu civan,
 Çıktı gönlünden anın aşkı heman!...

DELİ BEKİR'İN Basılmamış Eserleri.

Derliyen:

Ali Rıza Hincal.

İlimizin halk ozanlarından "Deli Bekir,, Harabi halk arasında çok anılan fakat eserleri bilinmeyen kıymetli bir ozanımızdır. Şimdiye kadar dergimizde yaşayışı ve eserleri hakkında büyüklerim yazı yazmış ve eserlerindende bir kaç parça basılmıştır. Üç dört yıl çalışıp ozanın gezdiği köyleri bir bir dolaşarak elde ettiğim koşmaları, hayatına ait yeni bilgileri dergimize yazıyorum:

Bekir birgün üç beş zenginin önlerinden geçmiş ve içlerinden birisi ozanın vaziyetine bir şey söyleyip hep birden gülüşmüşler... Bekir ayak üstü dikilerek kendisine gülenlere kızmış: şu beyitlerle onlara cevap vermiştir.

Dünya nedir sen neden sezersin
Bir gün olur ettiğinden bezersin!
Haram helâl yeyip içip kezersin
Seniyaradana hizmetin nedir ?
Numanın sözüne yoktur ittiası,
Çekilmez dünyanın kahkahası;
İkimizin birdir kefenin bahası
Senin benden artık ziynetin nedir ?

Başka iki parçası :

Rabbim beni öğretmedin aktan karadan
Sensin cümle mahlukatı yaratan.
Deli Bekir çıktı gayri aradan
Fukaraya zünubu sevk settarıl-uyüp.
Benim için şekavet çok,
Canım için hazırlık yok
Attı felek sineme ok
Dıktı kabire tor top.

Koca ozan; vefasız gönül kapıcıya vuslat bazarında kesesini kaptıran serseri âşıkın halini gözümüzün önünde adeta canlandırıyor :

Baş açık yalın ayak düştü yola
Saçını sakalını yola yola ! ..

—Bitmedi—

PHRYGIEN (FİRİKYA) VE ANADOLUDA DURUMU

YAZAN

Dr. Erich Brandenburg

[5]

ÇEVİREN

A. Zeki Ökmen

Midas mezarına yakın Şahin deresinde Arezaztis'in anıtı bulunmaktadır. [Resim 11.] Yapılışı Midas mezarının aynıdır. Yalnız bir fark vardır ki üç köşeyi taşıyan direklerin dekorasyonu ötekinden daha önemli olarak yapılmıştır. Bundan başka orta kısım düz bırakılmıştır. Ve burada Maiandr modalleri yerine resimlerle iktifa edilmiş olduğunu kabul edebiliyoruz. Diğer taraflarda bütün durum daha küçük ifadesidir. Ve Midas mezarının önemli güzelliğinden bir şey kaybetmemiştir. Yandan kilitli çatı deliğinin burada anlatılması gerektir: Bunlar bir destekle iki bölüme ayrılan orta kısımda bulunmakta ve aynı şekilde bu deliklerin yanlarında kendi tarzlarıyla hakiki ahşap yapıların doğru bir benzetmesi olan ve Benndorf'un gördüğü gibi -bugün de modern ahşap evlerde olduğu gibi- iki rozet vardır. Anıtın üzerinde ve etrafında uzun ve "Materanne,, kelimesini canlandıran birçok oyulmuş yazılar vardır. Henüz bunlardan doyurucu bir mâna çıkarılamamıştır.

Beş büyük anıtın sonuncusu en son yukarıda söylendiği gibi Midas şehrinin kuzey sırtında bulunan Gordiyos mezarıdır. [Resim 12.] Üç köşe çatı ve kapaklarının yapısı Arezaztis'e san'atçe yaklaşılmaktadır. Aynı çatı delikleri ve rozetler burada da vardır. Yalnız üç köşe çatı ayağı ile bunun arasında bir yan bağın varlığı yenidir. Bu yan bağ tomurcuk ve hurma dallarıyla değişik olarak süslenmiştir. Anıt tamamlanmamıştır. Zira ancak orta kısmın yarısında iş bırakılmış ve kaba bir kayalık başlamıştır. Bundan da anıtın yapılışında önce yüzünün düzleştirilip sonra süslenmediğini bunun tersine olarak yukarıdan aşağıya her parçanın birer birer süslerle bezenmeye de başlandığı sonucunu çıkarıyoruz. Orta kısımdan kalan küçük bir parça hiç bir suretle bir iş göstermiyor. Arezaztis'de olduğu gibi resimle tamamlanmıştır. Orta kısmın çevresi Arezaztis'de ki gibi- motifler göstermektedir. Bun-

dan dolayı zamanca birbirinden uzakta bulunmamaktadır. Bu büyük anıtın sol alt yarısında küçük 2,5 metreden artık bir kısmında başka bir anıt oyulmuştur. Her ikisinin birbirine olan eskiliğini anlatmanın yeri burası değildir.

En son iki küçük anıtı da anlatmak gerektir; bunlardan birincisi Bahşiş köyünde "Mezar ev," adıyla anılan anıt olup bunda bir evin ön cephesini kopya etmek yeter görülmemiş, aynı zamanda bütün ev çatısı tahdadan işlenmiştir. [Resim 13.] Genel olarak güzel işlenmiş destekli bir üç köşe çatı ve tabiati taklit ederek damın üzeri toprakla örtülmüş olarak bulunmaktadır. Ön cephe- de ışık giren kapının çerçevesi olarak zengin ahşap oymacılığının bir benzetmesini göstermektedir. Bu küçük ışık giren kapı bir yuva halinde içeri girmektedir. Damda yukarıdan başlayıp kapıya kadar gelen bir yarık uzanmaktadır. Bu yarık daha aşağılara kadar da uzanmaktadır.

Küçük anıtların sonuncusu Gökçe Kısık istasyonunun yakınındadır. Çok yazık ki onda kayanın üst yüzünün aşınmasile yalnız yukarı kısmı ve bir yuvanın bırakıntıları saklanabilmiştir. Bu artık diğer anıtların gerekli büyüklüğü yanında hiç bir değer bırakmamıştır. İhtimal ki şehid anıtı olan küçük biricik anıt halinde kalmıştır.

* *

Anıtların gayeleri üzerinde bir kaç söz :

Resimlerle süslü anıtlarda gaye mezar olarak açıkta bulunan mezar odasile temamiyle görünürsede Maiandr modelleriyle süslü olanlarında durum böyle değildir. Bunun için bunlar sırf dinsel yerler olarak -tapınakların taklidi olarak- izah edilmek istenmiştir. Kapı; Arslan Kayadaki gibi mâbutların -düşünüldüğü Cella denilen yere giden- bir giriş yeri mânasını ifade etmektedir. Bu mâbutlara anıtın önünde kurbanlar sunulur. Yalnız Körte tarafından müdafaa edilen bu teori Bahşiştaki Mezar ev ve Maltaş anıtlarının arkalarında mezar yarıklarının bulunduğu hakkındaki bilgilerimizin tersidir. Körte bunları kurban yarıkları olarak anlatmak istiyor, milâttan sonra ikinci asırda Roma'da tes'it olduğu gibi kanı kutlulamak ve Mytros ayinindeki sunma törenleri

için kullanıldığı gibi olduğunu söylüyor. Bizim burada her hangi bir suretle bunu güz önüne almamız için tabii çok erkendir.

Buna karşılık bu anıtların taş kapaklarla örtülebilir bir halde bulunması ve bu kapakların define var diye define hırsızları tarafından görüldüğü şekilde kırıldığı ileri sürülmek gerekiyor. Genel olarak bir yerde kurban yarıkları bulunduğunu burada mezarın eski püskü eşyası için bu yorucu işe sebebiyyet veren hiç bir değerli şey bulunamaz.

Sonra Bahşiştaki küçük mezar evinde oyuğun tabanı bir ölüyü geniş bir durum da orada gömmek için yeter değildir. Bundan başka Şamlı Nikola başka bir noktayı ileri sürmektedir ki bu suretle açıkca anlaşılabilir; Firikyalılarda özel bir gömme yeri kullanılıyordu, bunun için parçalanmış Arslan Mezarındaki dikkate değer sediri söyleyebiliriz. Burada bir ölünün oturur durumda mese-lâ taht'da olduğu gibi görülmesini kabul edersek bu kabul için ileri sürülecek itirazları tam bir şekilde uyuşturmak icap eder. Fakat kabartma olsun ister kabul edildiği gibi resim halinde olsun geometrik anıtların oyukları bir Kybele resmiyle süslendiğinden ve bundan başka eski şarkın krallık rejiminin esaslarına göre yaşadığı müddetçe mâbudun bir gölgesi olan kralların öldüğünde buna uygun olarak kutlulanması ve kahramanlaştırılması tabii olduğundan dolayı bu anıtların tapınacak yerler olarak kullanılması gözden uzak tutulamaz. Her halde bunların önlerinde Allah analara ve Allah babalara kurban sunulurdu. Fakat bu uzak ve sonradan çıkarılmış bir gayedir. Esas gaye mezardı, ve mezar kaldı. Midas mezarında [Resim 14.] bu sorum çok yazık ki henüz çözülmemiştir. Çünkü bu büyük teknik güçlüklerle bağlıdır. bununla beraber sonuç diğer anıtlarda olduğu gibi aynı neticeleri verecektir.

* *

Bundan başka Firikyada bir takım küçük araştırmalarla her şeyden önce dikkati çeken bazı heykeltıraşlık eserlerini de say-malıyız : Şimdi İstanbul müzesinde bulunan Kümmet koçu gibi eserler ve daha başka şeyler bulunmuştur. Bütün bunlar uygun bir şekilde Eti etgisini -tabii olarak yerli inkişafarla değiştire-bilirse de- açığa vurmaktadır. Her şeyden önce Midas şehri etek-

lerinde bulunan ve yapılış tarzı ile Mezopotamyanın eski statülerini andıran büyük bir geyimli statünün kırılmış parçası enteressandır. [13]

Küçük araştırmalarda yalnız bir kaç buronz ve sair eşyalar keşfedilmiş ve bu azıcık sonuç genel olarak Firikyalıların merkezlerinin bulunduğu yerlerde her hangi bir esaslı ve sistematik kazının yapılmadığı ile ilgilidir. Kesin olarak bu kazılar her ne kadar dıştan parlamıyorsa da ilim yönünden çok enteressan neticelere götüreceği beklenebilir. Bu neticeler Firikya arkeolojisinin dalgalı sorumlularını bir parçacık olsun çözüme hizmet edecektir. Ben yalnız Büyük Arslan taş, Parçalanmış Arslan mezarı vesaire gibi resimli anıtların bir kaç kilometre uzağında bulunan ve Ramsay'ın tamamen yüzden kazısı ile bir Eti kazılmış yazısı bulunan ve bizim burada söylenebilirse Eti kültürü ile ilgili bir eyaletin bu taraflarda varlığı hakikatini gösteren Bey köy tömülüsünü hatırlıyorum.

O halde sonuç olarak bir defa daha toplayacak olursak :

Firikyalıları Hatusas merkezinin kuvvetli kültür ve daha ziyade siyasal bağlılıkları içinde bu kültürün temelleri üzerinde bunu bazı ilgilerle genişletmişler, olgunlaştırmışlar, güzelleştirmişler ve her şeyden önce Geometrik kaya anıtlarının biricik ayakta duran şekillerini yaratmışlardır. Bunların yapılması Milâttan hemen hemen 1000 yıl önce olması ve buna tarihlardan çıkarıldığı gibi Yunan tesiri mümkün olmayacağı için biz tersini yâni üç köşe çatılı yapıların bu şekillerinin kuruluşu Yunanistana kadar tesir yaptığını ve bütün bu ihtimallere göre henüz çözülmemiş sorumluların hakikî kazıdan ve münferid mes'lelerin işlenmesinden sonra şu neticeye varılacağını kabul etmek mecburiyetindeyiz. O netice şudur : Partoenon'da veyahut bunun gibi Yunan mâbetlerinde hayretle seyrettiğimiz övünmeye değer ahenk kaide ve kanunlarını eger bu Firikya kaya anıtlarını incelememizin dayresi içine çekmezsek tarihsel inkişaf yönünden anlıyamıyacağımızdır.

SON

[13] Bu statü şimdi Afyon Müzesinde bulunmaktadır.

[155 inci sahifeden artan.]

Yukarıdaki rakamların hayırlı manaları, devlet demiryolları idaresinin büyük fedakârlıklar ihtiyarile yurda ve ulusa fayda veren gayelere yürümekte olduğudur.

*
* *

Saltanat devrinin uzun ve üzüntülü sıkıntılarla yaptırabildiği demiryollar (Haydarpaşa - Eskişehir) (Eskişehir, Konya - Ereğli) (Eskişehir - Ankara) (İzmir - Aydın) (İzmir - Afyon Karahisar) (Manisa - Bandırma) hatlarından ibarettir.

İnşaatına saltanat devrinde başlanılmış olan Bağdat hattı onun üful ve inhidamı hengâmlarında bitirilebilmiştir ve kısmen elden çıkmıştır.

Devlet demiryolları idaresi 1927 senesinde işe başladığı zaman işlettiği hatların tulu 1378 kilometreden ibaret idi. Ondan sonra :

Senesinde	Baliğ Olduğu Kilometre	
1927	1378	
1928	2359	[Ankara-Kayseri] [Tavşanlı-Kütahya] [Erzurum]
1929	2465	[Fvzi Paşa-Çobanlı]
1930	2927	[Kayseri-Sivas], [Tavşanlı-Değirmensaz] [Filyos-Balıkçık] [Zile-Kunduz]
1931	3303	[Değirmensaz-Balıkesir], [Gölbaşı-Malatya] [Irmak-Çangırı]
1932	3554	[Malatya-Fırat], [Kunduz-Kalın] [Kardeşgediği-Niğde] [Bursa-Mudanya]
1933	3822	[Fevzi Paşa-Adana] [Niğde-Boğaz köprü] [Samsun-Çarşamba]
1934	4776	[Fırat-Yolçatı] [Yolçatı-Elaziz] [Balıkcık-Eskipazar], [İzmir-Kasaba ve Temdidi]
1935	5644	[Yolçatı-Diyarbakır], [Eskipazar-Çankırı] [Sivas-Tecer] [İzmir-Aydın]

İçinde bulunduğumuz 1936 senesinin martında [Afyon - Karakuyu] iltisakile [Isparta] şube hattı açılarak Devlet Demiryollarının yaptırdığı ve satın aldığı hatların tulu 6000 kilometreye yaklaşmıştır.

İşletmesi bir ecnebi kumpanya elinde olan [Şark Demiryolları] haricinde devlete geçmiyen demiryolu kalmamıştır.

Bu büyük iş malî ve iktisadî vesilelerle bir takım tenkitlere maruz kalmadan başarılmamıştır da....

İsmet Paşa hükûmetinin azim ve sebatı bu tenkitlerin yerinde ve yolunda olmadığını filiyatla isbat etmiştir :

Mali Bakımdan — Büyük işlerin büyük fedakârlıklarla başari- labildiği ve başarıldıktan sonra büyük bir hayır olarak elde kaldığı, mali müşkilâtın geçirildiği anlaşılmıştır.

İktisat Bakımından — Ecnebi sermayesinin memlekete girme- sinde bir hayır umulmuşturki, bir sırada bir çok taraftarı bulunan bu zihniyet, manzarası hoş ve fena kokusu kabuğunun içinde saklı çürük bir yumurta gibi idi...

Bu manzaraya artık aldanmak çağı geçmiştir.

İşletme işlerine gelince : Devlet Demiryollarının bunda gös- terdiği muvaffakiyet cidden büyüktür : memleketimizde işletme intizamının bu derecesi görülmüş değildir. Bunu herkes kendi seyahatlarında, işlerinde görüyorlar. Eger bir şeye [rağbet, inti- zamının mıkması olduğu kabul edilirse devlet demiryolları idare- sine geçen iki büyük hattın yolcu nakliyatını mukayese edeceğiz:

A — İzmir - Kasaba ve Temdidi Demiryolu 1933 senesinde 1,273512 ve devlete geçtiği 1934 sedesinde 2,646446 yolcu taşı- şmıştır.

B — Aydın hattı 1934 malî yılının sekiz ayında 226977 ve devlete geçtikten sonra 1935 senesinin aynı aylarında 411384 yolcu taşımıştır.

Gerçi bu tezayütler tarifelerde tenzilatlarla atfolunursa da bi- zim burada söylemek ve göstermek istediğimiz şey az iş itiyadı ile tesis etmiş bir aletin birdenbire bu yüksek faaliyet haddine -müşkilâtsiz- çıkarılmasıdır.

*
*
*

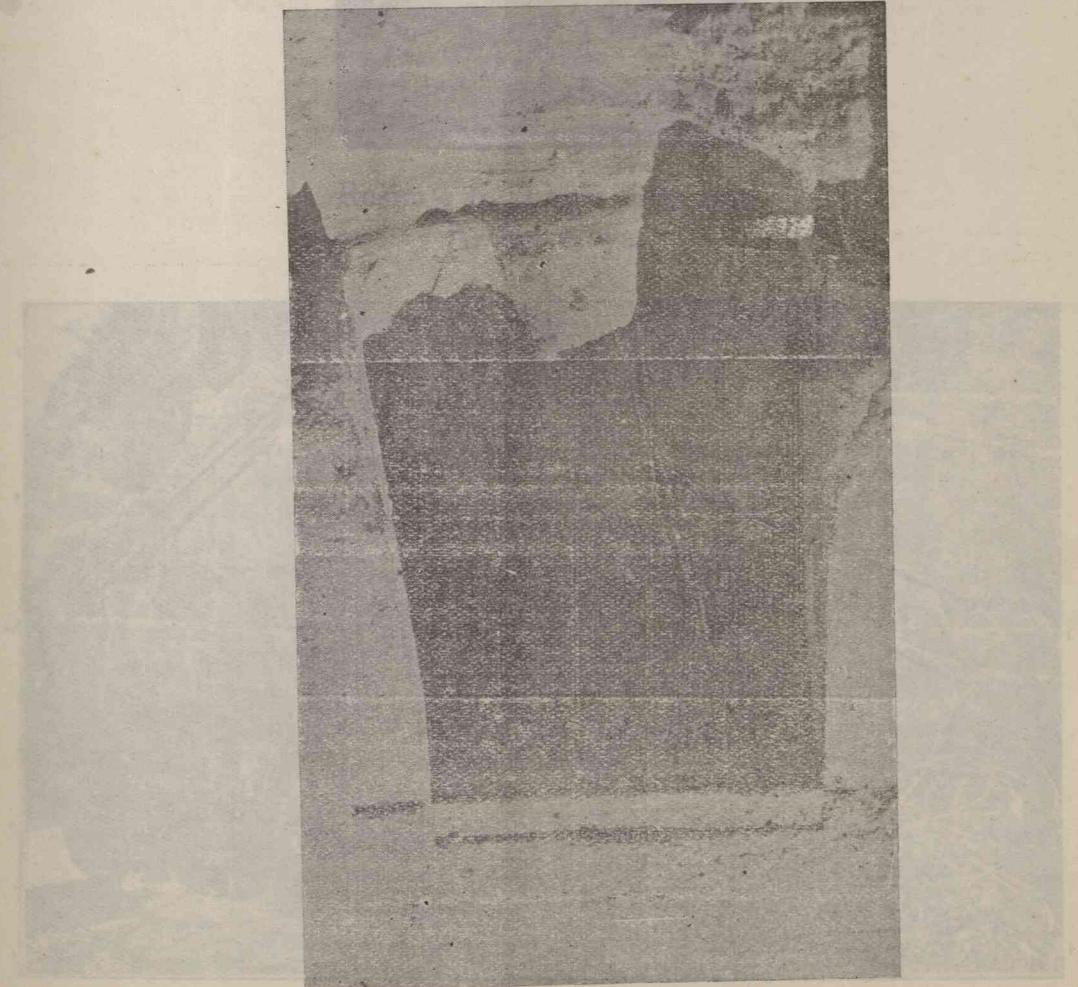
Memleketin ana hatları bitmiş veya bitmek üzere bulunmuş- tur... Motorlu vesaitinin tekâmülâtı demiryol şubelerinin inşası ihtiyacını azaltmaktadır... Netekim -Fransa, Almanya., ilh- de- miryollarını daha evvel yapmış ve her tarafa uzatmış memleket- lerde bir çok şube hatlarını işletmek imkânı kalmamıştır.

Biz onuncu yaşına giren devlet demiryolları idaresini -yirmi yaşına girdiği zaman- memleket demiryol ihtiyacını temamlile bi- tirmiş olarak karşılayacağımıza eminiz.

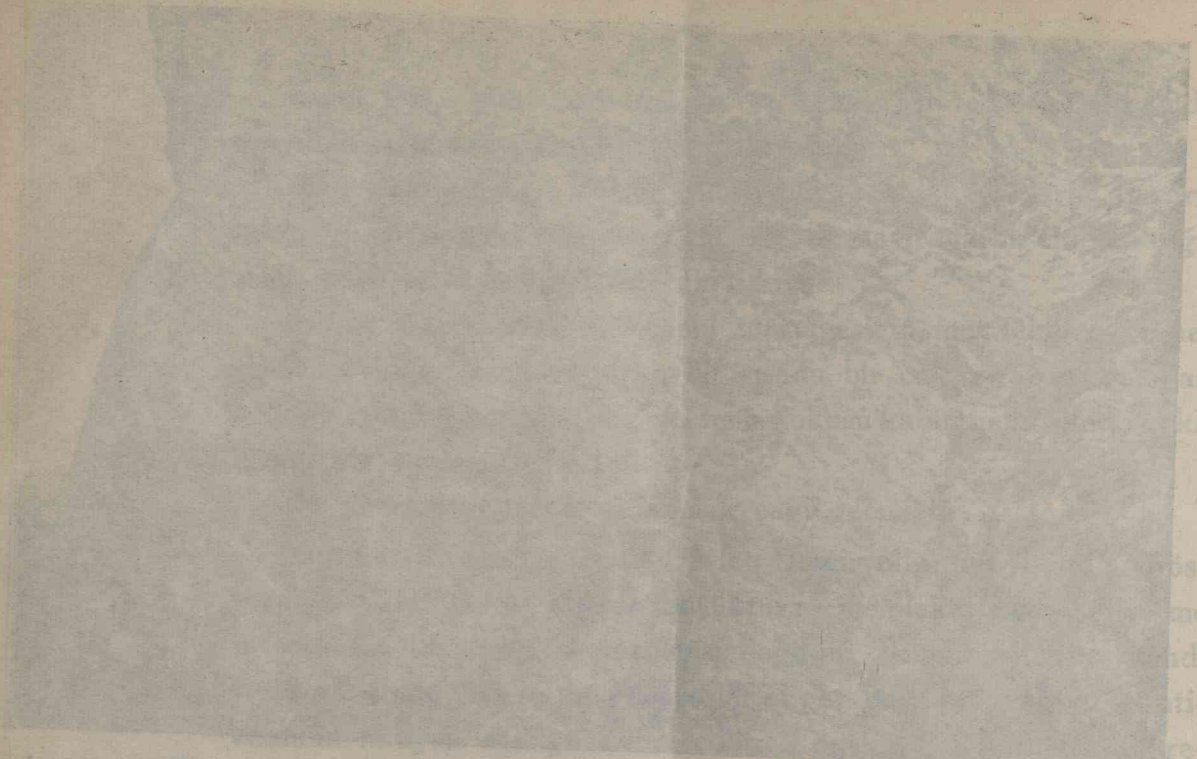
Bu, Cümuriyetin feyzidir; ve vatanperver hükûmetin azminin eseridir.

Resim : 6. Yazılı kayada Magora Mezarı koruyan arslana binmiş Tanrı resmi.

Resim : 7. Ligen civarında Arslan Kaya (Açık kapıdan görünen göbele ve arslanlar.)

Resim : 7. Ligen civarında Arslan Kaya
(Açık kapıdan görünen göbeler ve arslanlar)

2,646446 yola taşı-
226977 ve
411384

Resim : 8. Ligen civarında
Arslan Kaya.

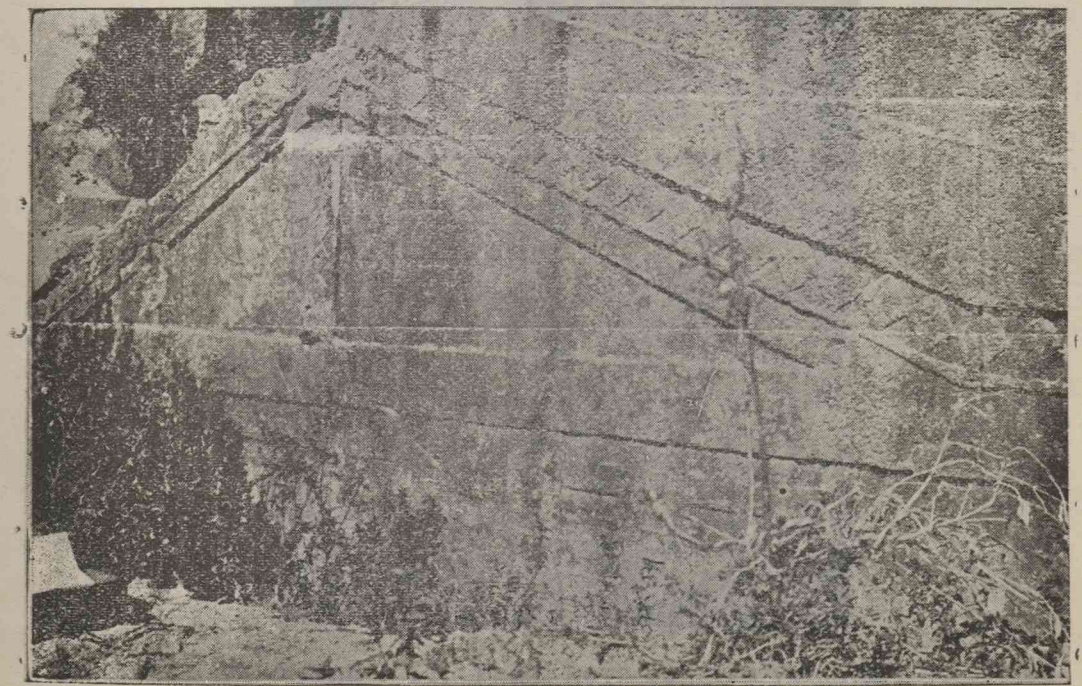
Resim : 9. Maltaş (Hayran veli köyü göynüş mevkiinde.)

Resim : 10. Maltaş (Hayran veli köyü göynüş mevkiinde.)

Resim : 11. Maltaş (Hayran veli köyü göynüş mevkiinde.)

Resim : 8. Ligen civarında Arslan Kaya.

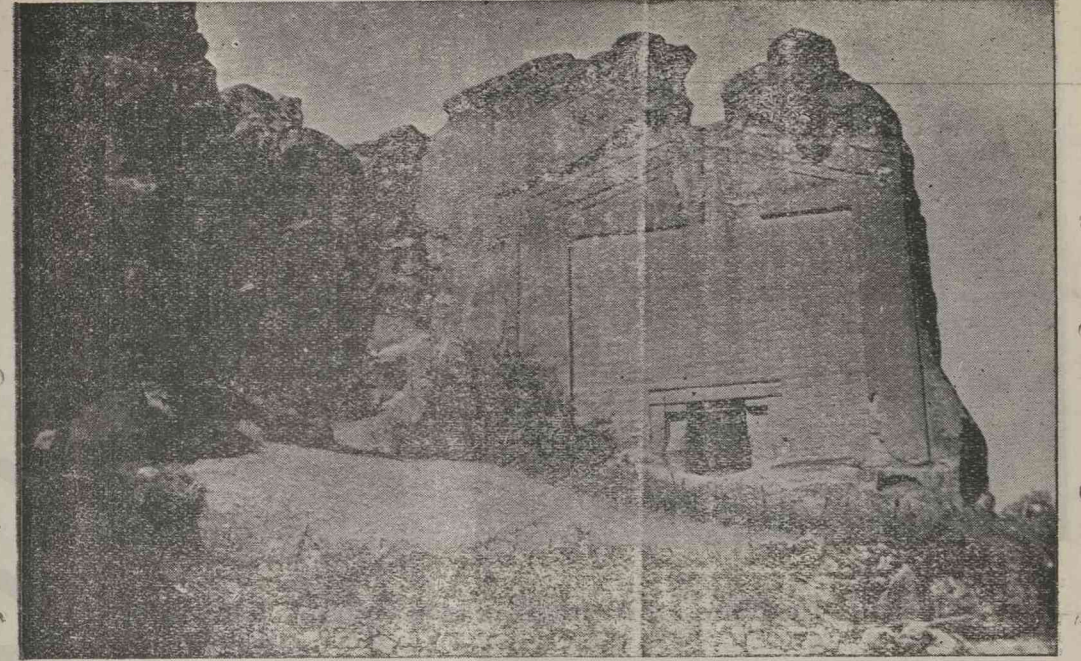
Resim : 9. Maltaş (Hayran veli köyü göynüş mevkiinde.)

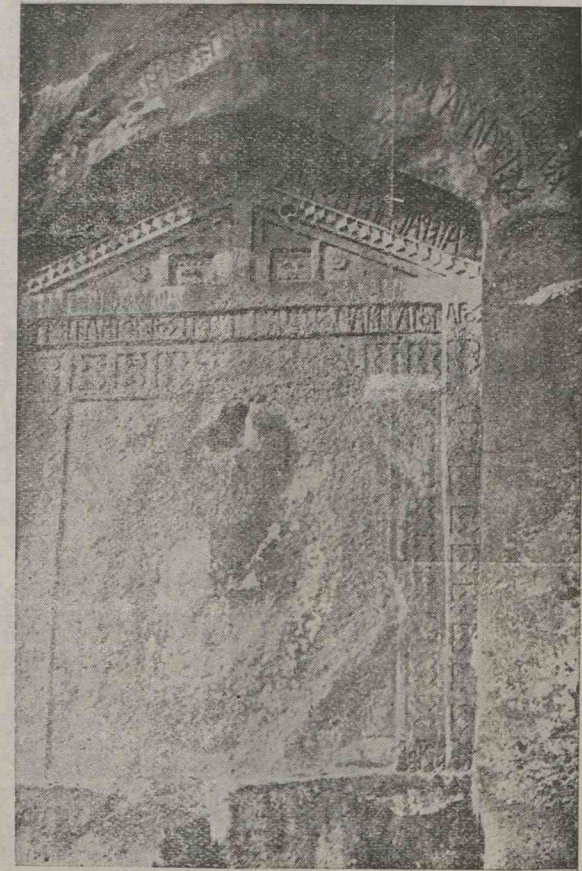
Resim : 8. Işın civarında
Aşkın Kaya.

Resim : 9. Maltaş (Hayran velli köyü göynüş mevkisinde.)

Resim : 10. Yazılı kayada Kırıl Midas anıtı.

Resim : 11. Yazılı kaya çukurca yolunda
Arazastis anıtı.

Resim : 12. Balıç köyü yakınında

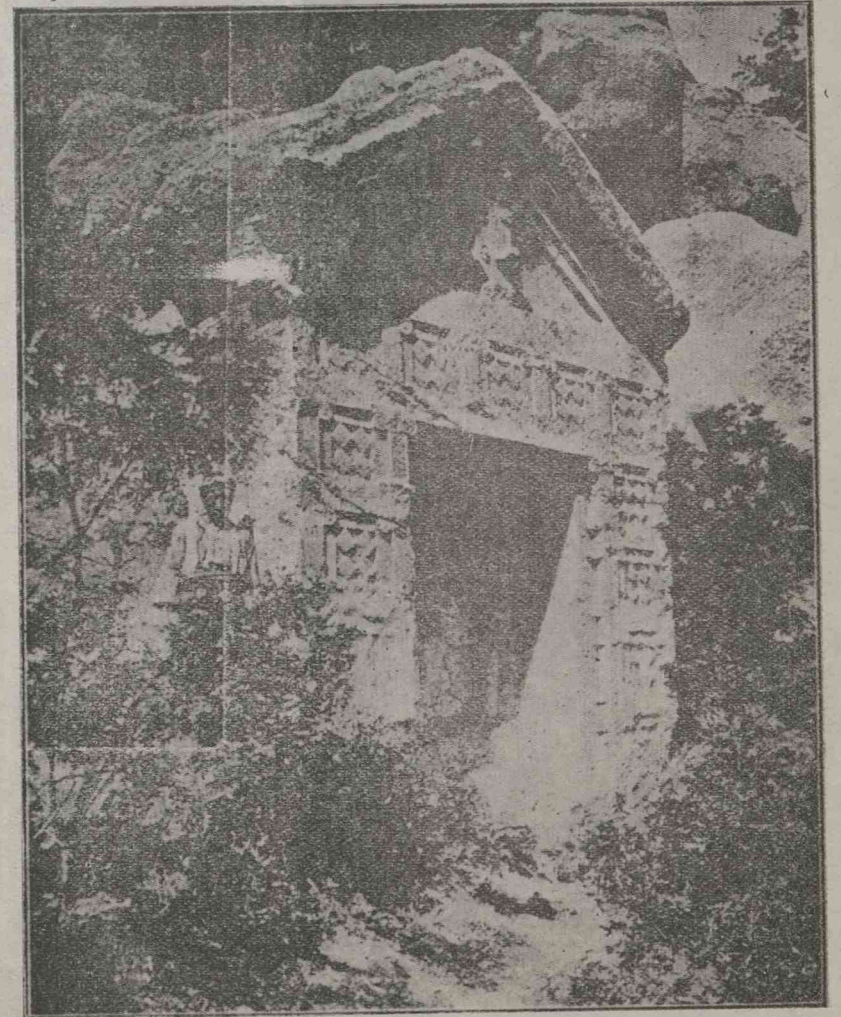
Resim : 10. Yazılı kayada Kutsal Midas anıtı.

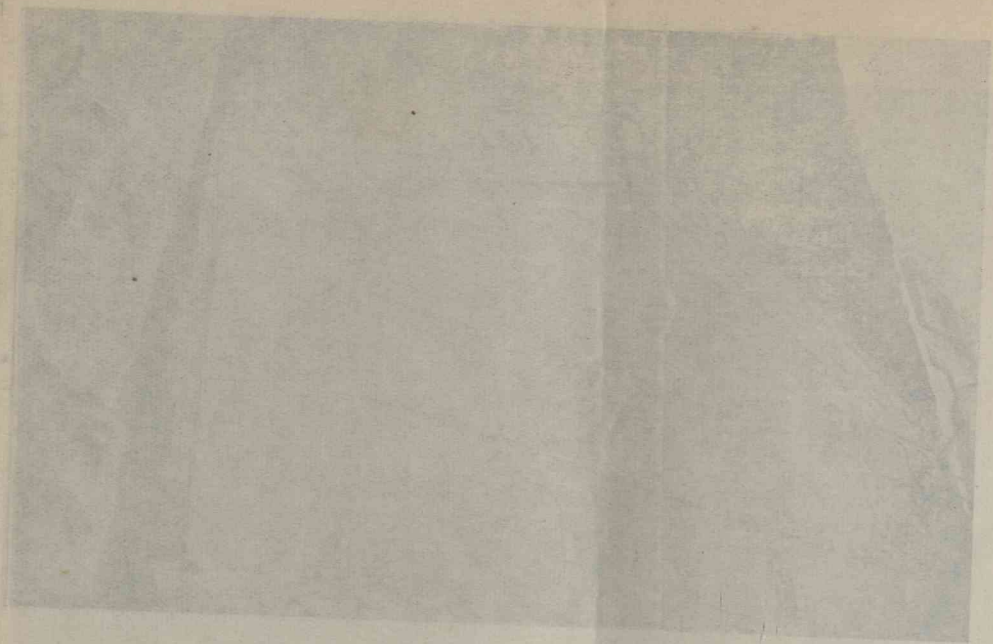
Resim : 11. Yazılı kaya çıkma yolunda
Arastırma anıtı.

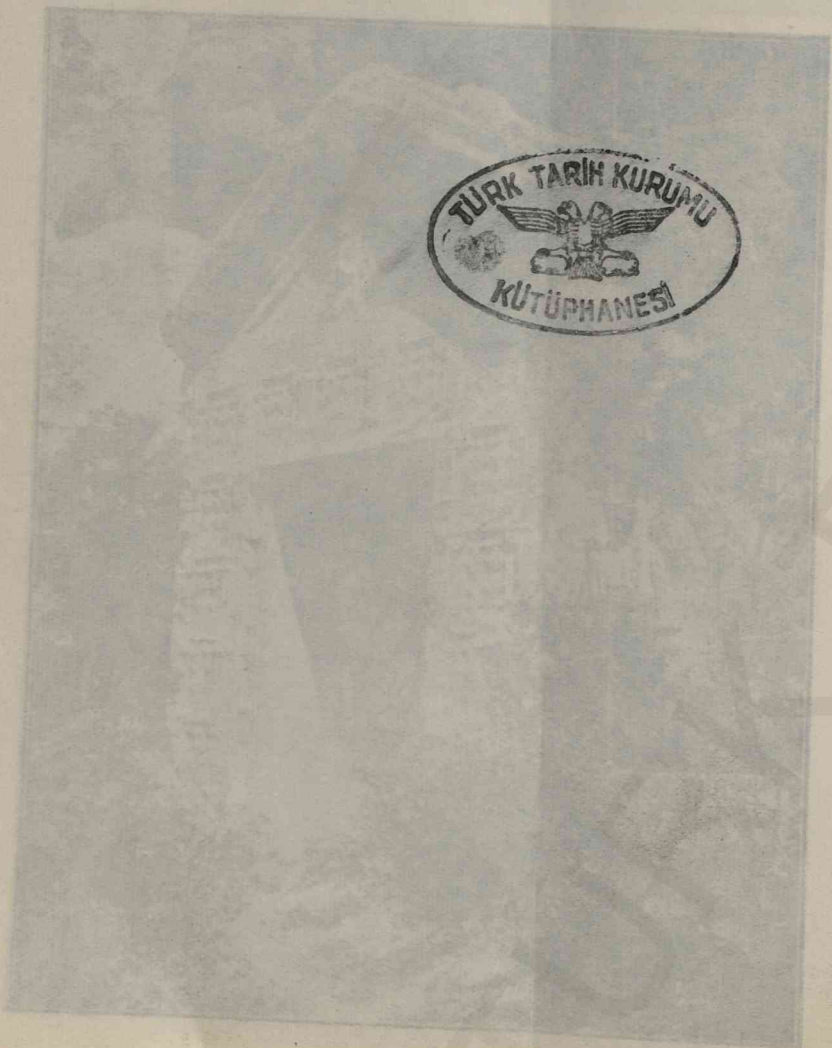
Resim : 12. Yazılı kayada Midas anıtı arkasında kordiyus anıtı.

Resim : 13. Bahşiş köyü yakınında

Resim : 12. Yazılı kayada Mides amir arkasında kordiyun amir.

Resim : 13. Bahçe köyü yakınında

10
Kuruş.